

érdekessé teszi őket: azok a vastag, fekete sorok, amelyek a törléseket tartalmazzák. Azok neveit, akik kapták e jelentéseket. Kiletüket a mai napig védik a személyiségi jogokról szóló törvények. Tehát azok a kommunista titkosrendőrök, akik hivatászerűen úzték alantas mesterségüket, akik az én személyiségi jogaimat lábbal taposták, legyenek azok akár besúgók vagy feletteseik – a törvény védelme alatt állnak.” E tendenciát Varga László többek között azért nehezményezi, mert így szerint senki nem érezheti azt, hogy érdemes volt negyven évig tisztességesnek lenni. De ha már az elmúlt rendszer haszonélvezőinek cselekedetei felett szemet hunyunk, akkor a megszállás és a kommunista diktatúra áldozatait ne üldözzük – véli Varga László.

Hosszasan elemzi a szerző a tengerentúlról a kommunista rendszer bukásának szélén álló Magyarországot. Az ’56 utáni kommunista politika jellegzetessége, elemzése szerint, hogy néha engednek, néha szorítanak, de sohasem a valóságos nemzetközi helyzet, hanem a kommunista vezetők életbiztonsága és félelme szerint. A nyolcvanas évek végére azonban valódi, gyökeres változások kezdődtek. „A sajtó terén a gátak elszakadtak, alig lehet követni az eseményeket. Az egyik lap (Reform) első oldalán olvastam: Sztálin cári kém volt... Csak azért nem állt égnek a hajam, mert nincs. Belebor-

zongtam abba, ha én ezt a mondatot a magyar parlamentben, 1947- vagy 48-ban kimondom... életem még az Andrássy út 60-ban, vagy jobb esetben egy rögtönítélő bíróság ítélete után befejeződik...” – írja Varga László, de pár sorral lejjebb hozzáteszi: „ma már valóban nyíltan írnak, de Grósz Károly többször jár Moszkvában, mint amennyit megemlítenek”.

E könyv az érdekes politikai elemzéseken túl egy nagyon hosszú élet tapasztalatainak, értékrendjének összegzését tartalmazza. Egy olyan nemzedék lép a szemünk elé Varga László életútján keresztül, mely a generációk közül talán a legtöbb szenvedést és bizonyára a legnagyobb változásokat élte át. Nem egy sorstársának keserűségét fogalmazza meg, mikor azt írja: „Mennyi mindent elvettek tőlünk pusztán azzal, hogy nem adták oda.”

SZEKÉR NÓRA

(*Médiamix Kiadó, Salgótarján, 2002, 302 oldal, 2500 Ft*)

ALBERTO MANGUEL:

Az olvasás története

Ahogy a könyv története elválaszthatatlan az írás történetétől, az olvasás is a könyvtáretől. Nem csoda, hogy könyvének egyik fejezetében Alberto Manguel az egyébként is

többször idézett Jorge Luis Borges (a szerző kamaszkorában a híres, már csaknem vak író felolvasója volt) egyik, könyvtárról szóló elbeszélését említi (a *Bábeli könyvtár* címűt). Borges könyvtáros-elbeszélője olyan könyvtárat képzel el, amely tartalmaz minden létező és elképzelhető könyvet – minden témáról, amiről egyáltalán könyvet lehet írni valaha –, vagyis a jövő valamennyi könyvét is, továbbá ezek magyarázatait, kommentárjait és fordításait az összes elképzelhető nyelven, a kommentárok kommentárjait, ezek katalógusát és a katalógusok katalógusait – míg végül ez egész besorolható lesz egy határtalan kategóriába.

A kulturális antropológia egyik ága a maga terminusaival hasonló következtetésre jut, mint Borges narrátora, amikor megállapítja, hogy a világ egyfajta szöveg, amelyet valamennyien olvasunk; „a társadalmak meglehetnek írás nélkül, és valóban sok is az ilyen kultúra, de olvasás nélkül nem létezhet társadalom”. És ahány olvasat, annyi önéletrajz, hiszen az olvasás során saját életünkhöz keressük a távlatot, „saját életünk nyomait találjuk meg egyik könyvben a másik után”.

Az írás és könyv történetéről több munka született (legutóbb Várkonyi Nándoré jelent meg, *Az írás és a könyv története*), Manguel kiegészíti ezeket – olyan szubjektív önéletrajsnak is felfogható, melynek szer-

zője életét olvasmányai története-ként éli és írja meg. Manguel könyve az olvasó önéletrajza.

És hogy ez az önéletrajz milyen gazdag, azt a fejezetek sokfélesége szemlélteti. Számtalan érdekes adat közt megtalálja az olvasó, hogy mi a fólió vagy a szarukönyv; szó esik az olvasás módjairól (a némán és hangosan olvasásról), arról, hogy az olvasó testhelyzete hogyan változott az idők során, az emlékezetéről, a könyvtár alakváltozatairól és a híres könyvgyűjteményekről, arról, hogy mit jelent könyvet lopni, a jóslásról és a fordításról, valamint arról, hogy milyen volt a középkori iskola – és ezer más kérdésről, amely az olvasást érinti. *Az olvasás története* egyfajta kulturális adattár, és éppen adatainak sokfélesége győz meg arról, hogy az olvasás milyen mértékben szövi át életünket (hiszen ez a hétköznapiak során talán nem tudatosul kellőképpen). Jelek és képek vesznek körül, és életünk tanulás, a jelek birodalmába való beavatás folyamata – talán még inkább, mint a középkor emberének élete is, aki a templok félhomályán a szentek és biblikus történetek közt járva olvasta el a maga képi mitológiáit.

Azzal, hogy szubjektív olvasástörténetet kínál, a szerző arra kényszerít, hogy könyvét saját olvasmányaink történetével egészítsük ki. Az olvasás birodalmában sosem lehet az ember elég tájékozott – ahány

nép, annyiféle könyv, annyiféle olvasástörténet, a világlátás annyiféle módja. *Az olvasás történetének* szerzője arányosan rendezi el anyagát, és a vaskos, csaknem négyszáz oldalas könyv mindvégig szolgál újabb meglepetésekkel. A szerző mindvégig az írás és az olvasás kiemelt tiszteletét sugallja. „A zsidó-keresztény hagyomány a világmindenséget számokból és betűkből álló, írott könyvnek fogja fel; az univerzum megértésének a kulcsa abban rejlik, hogy e jeleket tudjuk-e helyesen olvasni.” Mintha maga is hinne a betű olyan varázsában, mint a két 4. századi talmudtudós, Hanani és Hosaja, akik az anekdota szerint a *Széfér Jecira* (a betűk és számok elrendezéséről szóló héber szent irat) tanulmányozása, illetve a betűk megfelelő kombinációja által „létre tudtak hozni egy hároméves növendék marhát, amelynek húsból bőségesen megvacsoráztak”. A történet talán kevésbé hihető – mégis a betű rangjának ilyen tisztelete avatja Manguel művét egyszerre különös és nézőpontjából hiteles olvasmánnyá.

Részletes bibliográfia, névmutató és számos illusztráció segíti a könyv(ek) világában való tájékozódást.

PRÁGAI TAMÁS

(Park Kiadó, Budapest, 2002, 384 oldal)

CARL GUSTAV JUNG:

A pszichoterápia gyakorlata

Okos döntés volt a Scolar Kiadó részéről, hogy a tizenkilenc kötetes Jung-életműsorozatból először a 16. kötetet fordíttatta le és adta ki. *A pszichoterápia gyakorlata*ban szinte minden benne van, amivel a pszichoterápia foglalkozik, méghozzá olyan előadások révén, melyeket Jung laikus közönség előtt tartott, így a szakmában nem vagy kevésbé járatosak számára is követhető. Foglalkozik a pszichoterápia elméletével, történetével és gyakorlatával egyaránt, például az álomfejtéssel, a neveléssel, a beteg és orvos viszonyával, a lélek és a kultúra, a lélek és a vallás(ok) összefüggéseivel.

Elméletet írtam, pontatlanul. Ugyanis Jung szerint nincsen egyetlen érvényes elmélete a pszichoterápiának: a mester számtalan példával igazolja, „milyen kevésbé működik az, hogy egyetlen elmélet kaptafájára húzzuk az emberi viselkedést”. Jung nem elveti például Freud szexuális ösztön- (örömszerzés-)elméletét, hanem azt állítja, nem minden esetben használható. Szerinte a pszichiáter önmagával szembesíti a beteget, kettős értelemben is. Egyfelől a beteg tudatos énjét a tudattalannal, másfelől a páciens önmagával,